

Прінц В.А.,
здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6847-418X>
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

МІЛІТАРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Prints V.A.,
*applicant for the third level education PhD degree
specialty "International Economic Relations",
West Ukrainian National University, Ternopil*

MILITARIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: CHALLENGES AND LIMITATIONS

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, яка триває з лютого 2022 року, детермінувала глибокі деформації в архітектоніці національної економіки та зумовила радикальну переорієнтацію державної політики у бік домінування воєнно-оборонного вектору. У зазначених умовах мілітаризація економіки постає як системоутворювальний фактор забезпечення національного суверенітету, що вимагає масштабної мобілізації фінансових, матеріально-технічних і людських ресурсів для задоволення потреб сектору безпеки і оборони.

Фінансові параметри мілітаризаційного процесу набули безпрецедентного характеру. Так, у 2023 році сукупні видатки на оборонну сферу перевищили 1,8 трлн грн, що становить понад 37–39 % ВВП, а, отже, – сформували домінуючу статтю зведеного бюджету України [11]. Така концентрація публічних фінансів в оборонному секторі зумовлює якісні зміни в структурі економіки: зростання частки військово-промислового виробництва, скорочення інвестицій у цивільні галузі, деструкцію міжгалузевого балансу, нарощення бюджетного дефіциту та боргових зобов'язань.

Попри ситуативну доцільність мілітаризації в умовах екзистенційної загрози, її реалізація супроводжується зростанням системних ризиків економічної нестійкості в середньостроковій перспективі. У цьому контексті особливої актуальності набуває наукове осмислення низки ключових проблем, серед яких – встановлення меж допустимого функціонального впливу мілітаризаційних процесів на економіку держави, формування компенсаторних механізмів нейтралізації деструктивних ефектів воєнного фінансування, а також пошук інституційних моделей, здатних забезпечити збереження інвестиційного, інноваційного та виробничого потенціалу в умовах тривалого збройного протистояння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного стану мілітаризації національної економіки України, її впливу на структуру державних фінансів і функціонування оборонно-промислового комплексу здійснювався вітчизняними науковцями. Зокрема, актуальні аспекти фіскального регулювання у воєнний час досліджували У. Ватаманюк-Зелінська, Я. Пріцак, М.-П. Зелінський, які проаналізували виклики воєнної економіки у площині доходів, дефіциту й оборонних видатків [2].

Проблематику впливу війни на бюджетно-податкову політику також розглядає І. Чугунов, який акцентує увагу на необхідності трансформації фінансової системи в умовах тривалого конфлікту [13]. Комплексний статистичний аналіз макроекономічних викликів та динаміки публічних фінансів в умовах війни поданий у щорічних аналітичних звітах Центру економічної стратегії [1]. А питання мілітаризації пострадянських суспільств у ширшому геополітичному вимірі та її загроз безпеці регіону розглянуто у роботі П. Лисянського [7], в якій автор аналізує політико-економічні ризики мілітаризації як структурного явища в умовах гібридної війни.

Проаналізувавши наукові праці вчених, можемо констатувати, що наразі у вітчизняному науковому дискурсі бракує комплексного аналізу мілітаризації економіки як багатовимірного процесу, що одночасно є як відповіддю на виклики воєнного часу, так і джерелом потенційної соціально-

* Наук. керівник: Іващук І.О. – д-р екон. наук, професор

економічної вразливості, що обумовлює необхідність розроблення теоретико-методологічних засад дослідження мілітаризації економіки України, а також формулювання науково обґрунтованих підходів до її регулювання в умовах війни з урахуванням стратегій післявоєнного відновлення.

Постановка завдання. Мета статті – визначити специфіку мілітаризації національної економіки України в умовах війни та проаналізувати її основні виклики й обмеження для забезпечення економічної стійкості держави. Для досягнення мети визначено такі завдання: проаналізувати теоретичні підходи до мілітаризації економіки; охарактеризувати основні макроекономічні індикатори мілітаризації в Україні у 2022–2024 роках; виявити ключові виклики та обмеження, зумовлені воєнною мобілізацією економіки; окреслити напрями її структурної трансформації та модернізації оборонно-промислового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття мілітаризації економіки у сучасній науковій літературі трактується як процес послідовного нарощування частки військово-промислового комплексу в загальній структурі національного господарства, що супроводжується переорієнтацією ресурсних, інституційних та фінансових потоків з цивільного сектору на потреби оборони [8, с. 199]. У межах економічної теорії мілітаризація розглядається крізь призму кількох аналітичних парадигм, серед яких вирізняються кейнсіанська концепція воєнних витрат як стимулятора сукупного попиту, теорія «економіки війни», а також інституціоналізоване уявлення про військово-промислові комплекси як структурно самодостатні утворення в межах економічної системи.

Вітчизняні дослідники, зокрема Є. Майовець та О. Ярема, обґрунтовують тезу про можливість трансформації військово-промислового комплексу (ВПК) в потужний чинник економічного зростання за умов цілеспрямованої державної політики. На їхню думку, ВПК здатний акумулювати науково-технічні досягнення, інтегрувати інноваційні рішення у виробничу сферу та забезпечувати залучення висококваліфікованої праці [8, с. 204].

У науковому дискурсі представлена альтернатива, згідно з якою надмірна мілітаризація загрожує збалансованому розвитку економіки. Ресурсна концентрація у військовому секторі без компенсаторних механізмів спричиняє деформацію міжгалузевої структури, зниження інвестицій у цивільні сектори, падіння економічної ефективності та посилення фінансових ризиків. Це явище інтерпретується як «мілітарне перевантаження», що підриває стійкість економіки у середньостроковій перспективі [5].

Дослідження мілітаризації потребує системного підходу з урахуванням макроекономічних індикаторів (частка ВПК у ВВП, оборонний бюджет, структура видатків) та показників мобілізаційної активності (зайнятість у ВПК, обсяги виробництва озброєнь, частка оборонного замовлення), що дає змогу оцінити її вплив на структурну динаміку економіки.

Сучасна наукова думка розглядає мілітаризацію як багатовимірне явище, що охоплює не лише фінансові трансакції у сфері безпеки й оборони, а й глибокі геоекономічні та соціальні трансформації. Зокрема, йдеться про системне переформатування ринку праці шляхом переорієнтації трудових ресурсів на потреби ВПК, конверсію промислового виробництва під воєнні цілі, створення спеціалізованих державних фондів, а також впровадження інституційних обмежень для невійськового сектора. Ці процеси набувають особливої інтенсивності в умовах дії воєнного стану, що вимагає перегляду традиційних економічних моделей у бік врахування «економіки війни» як особливого типу соціоекономічної системи.

У випадку України аналіз мілітаризаційних процесів потребує урахування динаміки формування військово-індустріального циклу, що характеризується посиленням ролі державних оборонних замовлень, зростанням залежності між сектором безпеки і виробничими потужностями економіки, а також інтеграцією у євроатлантичні формати співробітництва (зокрема, експорт озброєнь, ліцензійне виробництво за стандартами НАТО).

Статистичні дані свідчать про безпрецедентні масштаби мілітаризації економіки України упродовж 2022–2024 років. Так, у 2023 році сукупні видатки на сектор безпеки і оборони становили 2520,3 млрд грн, або 39 % очікуваного ВВП, що на 63,9 % більше порівняно з 2022 роком. Основним джерелом фінансування залишався загальний фонд державного бюджету (≈1844 млрд грн), доповнений спеціальним фондом, сформованим за рахунок міжнародної допомоги (664 млрд грн) [11]. За цим показником Україна вийшла на перше місце у світі, випередивши всі інші держави за питомою вагою оборонних витрат у структурі ВВП (37 %) та у загальній структурі бюджетних видатків (58 %).

Паралельно з бюджетним фінансуванням спостерігається інтенсивне нарощування виробництва озброєнь. Внутрішній оборонно-промисловий комплекс продемонстрував значне зростання обсягів продукції: державне оборонне замовлення зросло з 75 млрд грн у 2022 році до 220 млрд грн у 2023 році, а у 2024 році – на рівні близько 400 млрд грн [9]. У 2024 році вітчизняне виробництво забезпечувало до 30 % потреб Збройних Сил України у військовій техніці та озброєнні. За офіційними даними, у 2024 році загальний обсяг виробленої військової продукції досяг 10 млрд дол., що у десять разів перевищує відповідний показник 2022 року (1 млрд. дол.), та втричі – рівень 2023 року (3 млрд дол.). Суттєво зросли також обсяги виробництва артилерійських боєприпасів (понад 2,5 млн снарядів

калібру 60–155 мм) та безпілотних авіаційних комплексів, 96 % яких мають українське походження [13].

Узагальнення зазначених показників свідчить про формування в Україні повноцінної системи воєнної економіки, функціонування якої відбувається у контексті тривалого збройного конфлікту, посиленої ресурсної мобілізації та адаптації державної економічної політики до нових екзистенційних викликів.

Як засвідчують аналітичні дані Центру економічної стратегії та урядових структур, після глибокої рецесії 2022 року, що супроводжувалася зниженням реального ВВП на 28,8 %, у наступні роки зафіксовано ознаки часткової економічної стабілізації. Зокрема, темпи зростання ВВП становили 5,3 % у 2023 році та 2,9 % у 2024 році [12].

Водночас, витрати на сектор безпеки і оборони залишаються стабільно високими, наближаючись до третини валового внутрішнього продукту: орієнтовно 37 % у 2023 році та 36,4 % у 2024 році [6]. Особливої уваги заслуговує динаміка оборонного замовлення. Так, у 2024 році його обсяг зріс більш ніж у п'ять разів порівняно з довоєнним періодом [9]. Ключові макроекономічні показники мілітаризації національної економіки України наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Ключові макроекономічні індикатори мілітаризації економіки України (2022–2024 рр.)

Показники	2022	2023	2024
Зростання реального ВВП України, % (р/р)	–28,8	5,3	2,9
Військові видатки (% ВВП)	–	37	36,4
Державно-оборонне замовлення (млрд грн)	~75	~220	~400

Джерело: [3]

Оцінювання мілітаризації національної економіки вимагає не лише кількісного аналізу макроекономічних показників, але й концептуального осмислення глибинних трансформацій, які зумовлені тривалим збройним конфліктом. Методологічно виправданим у цьому контексті є поєднання офіційної статистики (зокрема даних Національного банку України) з оцінками провідних аналітичних центрів, зокрема Центру економічної стратегії (ЦЕС). Згідно з їхніми даними, військові витрати розглядаються як інтегральний показник сукупного фінансування сектору безпеки і оборони, що включає як бюджетне навантаження, так і зовнішню донорську підтримку, виражену у відсотках до ВВП відповідного року [3].

Узагальнення ключових наслідків мілітаризації дозволяє виділити три взаємопов'язані системні виклики, які формують контекст економічного функціонування держави в умовах війни та впливають на забезпечення її економічної стійкості.

По-перше, спостерігається масштабна деіндустріалізація, спричинена втратами промислових регіонів та руйнуванням критичної виробничої інфраструктури. Це явище має як прямі економічні наслідки (зниження потенціалу внутрішнього виробництва, втрата робочих місць, погіршення торговельного балансу), так і довгострокові соціальні ефекти. Як зазначає О. Гетманенко, війна призвела до «серйозних змін в економічній структурі: падіння ВВП, зростання інфляції та масштабні руйнування інфраструктури», що значною мірою дестабілізувало функціонування реального сектора економіки [4, с. 65].

По-друге, актуалізується проблема технологічної залежності оборонного сектору. Попри суттєве розширення виробничих потужностей оборонно-промислового комплексу у 2023–2024 роках (зокрема, подвоєння та потроєння обсягів виробництва боеприпасів, безпілотних систем, артилерійських засобів), критичні компоненти залишаються імпортозалежними. Йдеться насамперед про електроніку, вибухові речовини, детонатори, спеціальні сплави тощо. Така залежність суттєво обмежує стратегічну автономність воєнного виробництва й ускладнює забезпечення стійкої підтримки Збройних Сил України у випадку перебоїв з поставками або ескалації логістичних загроз.

По-третє, наявна фіскальна перенапруга та зростання боргового навантаження, що свідчить про критичне навантаження на публічні фінанси та обмежує простір для реалізації структурних реформ.

Окрему увагу слід приділити дисбалансу між зростаючими виробничими можливостями оборонної промисловості та фактичними бюджетними обмеженнями. Як наголошується в аналітичних оцінках, «оборонний комплекс каже, що він може виробити в Україні озброєння на 1,5 трлн грн, але Міноборони не в змозі все це закупити, бо бюджет обмежений. А експорт озброєння заборонений» [9]. Це свідчить про парадоксальну ситуацію: навіть за наявності розширених потужностей оборонного виробництва держава не в змозі їх повноцінно задіяти внаслідок фіскальних обмежень і регуляторних бар'єрів.

Нарощування військового потенціалу України відбувається в умовах глибоких структурних трансформацій національної економіки, які значною мірою ускладнюють реалізацію як стратегічних безпекових цілей, так і довгострокових завдань економічного розвитку. Серед ключових

макроекономічних викликів фіксуються скорочення обсягів цивільного виробництва, дефіцит робочої сили внаслідок мобілізації значної частини працездатного населення, пошкодження критичної енергетичної інфраструктури, волатильність валютного курсу та сповільнення темпів післякризового відновлення [12].

Зростає ризик інерційного зосередження фінансово-економічної політики виключно на поточних оборонних потребах, без належного врахування пріоритетів збалансованого розвитку. Аналітика вказує на системні обмеження (інституційні, технологічні, кадрові та фінансові), що стримують ефективність оборонного сектору. Високий рівень централізації, фрагментованість управління між відомствами, рудименти радянських підходів і обмежена прозорість держоборонзамовлення залишаються актуальними проблемами. Попри реорганізацію «Укроборонпрому» у 2023 році, відсутність узгоджених механізмів між ключовими міністерствами ускладнює управління галуззю, потребуючи системної нормативно-управлінської реформи [5, с. 193].

Не менш значущими є технологічні бар'єри, зумовлені застарілістю виробничих потужностей, що переважно зберігають орієнтацію на технічні стандарти радянського зразка. Відсутність належного рівня цифровізації, автоматизації та використання штучного інтелекту, у поєднанні з дефіцитом інвестицій у довоєнні роки, призвела до того, що навіть при зростанні оборонного замовлення частина продукції продовжує виготовлятися з використанням примітивних технологій. Додатковим ускладненням є руйнування об'єктів хімічної промисловості, що спричинило залежність від імпорту вибухових речовин, електронних компонентів та спеціалізованої хімії [9].

Поглиблює кризові тенденції й дефіцит висококваліфікованих трудових ресурсів, який виник внаслідок загальної мобілізації, еміграції фахівців, а також відсутності системної стратегії підготовки технічного персоналу для потреб оборонно-промислового комплексу. Нестача інженерних кадрів, кваліфікованих виробничників і технологів істотно обмежує здатність підприємств до масштабування виробництва навіть у випадках, коли технічно-матеріальна база для цього є. Відсутність цільових державних програм з підготовки військових інженерів та технологічного персоналу ускладнює оновлення кадрів і модернізацію виробництва.

Нарешті, ключовим стримуючим фактором залишається стан публічних фінансів. За даними Центру економічної стратегії, у 2024 році власні доходи бюджету України забезпечили лише 54 % видатків, тоді як решта покривалася переважно за рахунок зовнішньої допомоги. Загальний обсяг державного боргу до кінця року становив 90,4 % ВВП, що свідчить про критичне боргове навантаження [1]. Попри наявність розширених виробничих потужностей, державний бюджет не має можливостей повноцінно фінансувати виконання потенційного оборонного замовлення, що створює парадоксальну ситуацію: частина продукції не може бути закуплена, а її експорт заборонено.

Податкова база України продовжує звужуватися внаслідок загальної економічної стагнації та зниження платоспроможності низки суб'єктів господарювання. У таких умовах Міністерство фінансів змушене щорічно коригувати бюджетні орієнтири, шукати додаткові джерела фінансування та нарощувати обсяг державних запозичень для підтримки Збройних Сил України та територіальної оборони. Навіть за умов продовження донорської підтримки, державні фінанси залишаються вразливими до структурного виснаження через дефіцит ресурсів і посилення інфляційного тиску. Водночас макроекономічні маркери мілітаризації свідчать про безпрецедентне перевищення довоєнних рівнів. Так, обсяг державного оборонного замовлення зріс у кілька разів порівняно з 2021 роком [1]. У той час як оборонні витрати демонструють висхідну динаміку, цивільна економіка характеризується слабким відновленням, оскільки зростання ВВП у 2024 році становило лише 3–3,5 % за річної інфляції на рівні близько 12 %, що підтверджує домінування безпекового пріоритету над іншими макроекономічними напрямками.

Воєнна мобілізація економіки України спричинила концентрацію ресурсів у військовому секторі, що забезпечило підтримку обороноздатності, але зумовило структурні ризики: деіндустріалізацію, втрати енергетичної інфраструктури та дефіцит людського капіталу. Водночас оборонно-промисловий комплекс демонструє зростання – виробництво зросло втричі, з прогнозом на 30–35 млрд дол. до кінця 2025 року [12].

Сталий розвиток мілітаризованої економіки потребує інституційних реформ: перегляду управління оборонно-промислового комплексу, аудиту Міністерства оборони, впровадження прозорого державного замовлення та адаптації законодавства до стандартів НАТО. Технологічна модернізація включає інвестиції в нові виробничі лінії, НДДКР та створення спільних підприємств із західними партнерами (Італія, США) [10].

Ключовим є кадрове забезпечення: оновлення технічної освіти, програми перекваліфікації для ветеранів, розвиток академічної мобільності. Фінансування має базуватись на військових облігаціях, інвестпрограмах та знятті заборони на експорт озброєнь як джерела валютних надходжень.

Участь України в євроатлантичних програмах (NATO DPAP, PESCO, EDIDP) розширює доступ до ринків, спільних проєктів та технологій. Підписані стратегічні угоди з партнерами сприятимуть прискоренню виробництва та інтеграції в європейські логістичні ланцюги.

Таким чином, розвиток оборонно-промислового комплексу у взаємодії з партнерами НАТО та ЄС є не лише інструментом зміцнення безпеки, а й важелем модернізації промисловості та економічної стійкості України.

Висновки з проведеного дослідження. Мілітаризація економіки України в умовах повномасштабної війни набуває системного і незворотного характеру. Вона проявляється у пріоритетному перерозподілі фінансових, матеріальних і трудових ресурсів на користь секторів, що забезпечують обороноздатність держави. Зростання обсягів державного оборонного замовлення, мобілізація промислового потенціалу, концентрація інвестицій у сфері безпеки та оборони є ключовими ознаками цього процесу.

Разом із тим, мілітаризація економіки супроводжується низкою викликів – посиленням технологічної залежності, кадровим дефіцитом, інституційною нестабільністю та обмеженими бюджетними можливостями. Недосконалість регуляторного середовища і відсутність цілісного стратегічного бачення стримують ефективну реалізацію мілітаризаційних заходів.

У зазначених умовах державна економічна політика має орієнтуватися на послідовне, обґрунтоване та зважене застосування інструментів мілітаризації. Особливого значення набуває інтеграція короткотермінових потреб воєнного періоду з довгостроковими пріоритетами національного економічного розвитку, зокрема шляхом збереження виробничого потенціалу цивільного сектору, активізації інноваційної діяльності та поглиблення міжнародної кооперації в галузі оборонних технологій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з формуванням науково обґрунтованої моделі мілітаризації економіки, що дозволить інтегрувати безпекові потреби в систему національного економічного планування з урахуванням викликів тривалої війни та майбутнього посткризового відновлення.

Література

1. Адаптуватися до невідомого: публічні фінанси України у третій рік війни. *Центр економічної стратегії*. 2025. URL: https://ces.org.ua/public_finance_2024/#:~ (дата звернення: 23.04.2025).
2. Ватаманюк-Зелінська У. З., Прицак Я. М., Зелінський М.-П. Б. Фінансова підтримка сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 26-31.
3. Війна з'їдає лівову частку доходів зведеного бюджету: Приблизний розподіл доходів та видатків зведеного бюджету в 2024 році. *Центр економічної стратегії*. 2024. URL: https://ces.org.ua/public_finance_2024/ (дата звернення: 23.04.2025).
4. Гетманенко О. О. Макроекономічні наслідки війни для України: детальний аналіз. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 3. С. 58-70.
5. Думчиков М. О., Янішевська К. Д. Державний концерн «Укроборонпром» як уповноважений суб'єкт господарювання з управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. *Європейські перспективи*. 2023. № 2. С. 192-197.
6. Копитін І. Україна виробляє понад третину озброєння для ЗСУ, і цей показник лише зростатиме. *РБК-Україна*. 2025. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/igor-kopitin-ukrayina-viroblyae-ponad-tretinu-1741286282.html> (23.04.2025).
7. Лисянський П. Л. Процеси мілітаризації суспільства в країнах пострадянського простору як загроза безпековій ситуації в Європейському регіоні. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 74. С. 27-38.
8. Майовець Є. Й., Ярема О. Р. Мілітаризація економіки як чинник економічного зростання в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.3. С. 199-206.
9. Марченко О. Можна створити мільйони дронів і танків, але без боєприпасів це просто метал, – нардеп Костенко. *Focus.ua*. 2025. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/701075-oboronno-promisloviy-kompleks-ukrajini-sklav-1-5-trilyona-griven-u-2025-roci#> (дата звернення: 23.04.2025).
10. Під час URC були підписані 5 документів щодо співпраці в галузі ОПК. *Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України*. 2025. URL: <https://mspu.gov.ua/news/pid-chas-urc-buly-pidpysani-5-dokumentiv-shchodo-spiivpratsi-v-haluzi-opk#:~> (дата звернення: 23.04.2025).
11. Понад 1,8 трлн грн: Сектор безпеки і оборони України у 2023 році профінансовано у повному обсязі. *Рада національної безпеки і оборони України*. 2024. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/6759.html> (дата звернення: 23.04.2025).
12. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. 2025. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/#:~> (дата звернення: 23.04.2025).
13. Чугунов І. Я. Бюджетна політика в умовах воєнного стану. 2024. URL: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1623f073-7128-476d-bb28-3c916664dabe/content> (дата звернення: 23.04.2025).

References

1. Center for Economic Strategy (2025), "Adapt to the unknown: public finances of Ukraine in the third river of war", available at: https://ces.org.ua/public_finance_2024/#:~ (access date April 23, 2025).
2. Vatamaniuk-Zelinska, U.Z., Pritsak, Ya.M. and Zelinskyi, M.-P.B. (2023), "Financial support for the security and defense sector of Ukraine in the minds of the military camp", *Ekonomichnyi prostir*, no. 185, pp. 26-31.
3. Center for Economic Strategy (2024), "The war reduces the left part of the budget revenues: Approximate distribution of budget revenues in 2024", available at: https://ces.org.ua/public_finance_2024/ (access date April 23, 2025).
4. Hetmanenko, O.O. (2025), "Macroeconomic legacies of the war for Ukraine: detailed analysis", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 3, pp. 58-70.
5. Dumchykov, M.O. and Yanishevskaya, K.D. (2023), "The state concern "Ukroboronprom" is a reputable subject of state power in the management of state power objects in the defense-industrial complex", *Yevropeyski perspektivy*, no. 2, pp. 192-197.
6. Kopytin, I. (2025), "Ukraine has reached a third of the reserves for Armed Forces of Ukraine, and this figure is less than growing", *RBK-Ukraine*, available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/igor-kopitin-ukrayina-viroblyae-ponad-tretinu-1741286282.html> (access date April 23, 2025).
7. Lysianskyi, P.L. (2024), "Processes of militarization of marriage in the lands of the post-graduate expanse as a threat to the safe situation in the European region", *Aktualni problemy polityky*, Iss. 74, pp. 27-38.
8. Maiovets, Ye.Y. and Yarema, O.R. (2015), "Militarization of the economy as an official of economic growth in Ukraine", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Iss. 25.3, pp. 199-206.
9. Marchenko, O. (2025), "You can create millions of drones and tanks, but without ammunition it's just metal, People's Deputy Kostenko", *Focus.ua*, available at: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/701075-oboronno-promislovyi-kompleks-ukrajini-sklav-1-5-trilyona-griven-u-2025-roci#> (access date April 23, 2025).
10. Ministry of Strategic Industries of Ukraine (2025), "By the hour of the URC, 5 documents were signed for registration in the OPK office", available at: <https://mspu.gov.ua/news/pid-chas-urc-buly-pidpysani-5-dokumentiv-shchodo-spivpratsi-v-haluzi-opk#:~> (access date April 23, 2025).
11. National Security and Defense Council of Ukraine (2024), "Over 1.8 trillion UAH: The security and defense sector of Ukraine in 2023 was financed in full", available at: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/6759.html> (access date April 23, 2025).
12. Samoiluk, M. (2025), "Tracker of the Ukrainian economy in the hour of war", *Center for Economic Strategy*, available at: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/#:~> (access date April 23, 2025).
13. Chuhunov, I.Ya. (2024), "Budgetary policy under martial law", available at: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1623f073-7128-476d-bb28-3c916664dabe/content> (access date April 23, 2025).

Прінц В.А.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Мета. Визначити специфіку мілітаризації національної економіки України в умовах війни та проаналізувати її основні виклики й обмеження для забезпечення економічної стійкості держави.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило розкрити на основі системного підходу специфіку мілітаризації національної економіки України. Методи аналізу та синтезу використано для дослідження макроекономічних індикаторів мілітаризації економіки та виявлення основних викликів. Методи логічного узагальнення й абстрагування застосовано для формулювання висновків і виокремлення ключових тенденцій процесів мілітаризації. Інституціональний метод дав змогу аргументувати необхідність проведення інституційних реформ для забезпечення сталого розвитку мілітаризованої економіки. Для опрацювання емпіричної бази було використано контент-аналіз наукових джерел і статистичних звітів.

Результати дослідження. Розкрито зміст сучасної мілітаризації української економіки як багатовимірного процесу, що охоплює не лише фінансування оборони, а й переформатування виробничої структури, ринку праці та державної політики. Встановлено безпрецедентне зростання військових витрат (до 36–39 % ВВП), активізацію діяльності оборонно-промислового комплексу та нарощування державного оборонного замовлення. Виявлено низку критичних обмежень – деіндустріалізацію, імпортозалежність, фіскальну перенапругу, кадровий дефіцит та інституційні дисбаланси.

Наукова новизна результатів дослідження. Вперше на основі комплексного підходу систематизовано макроекономічні індикатори мілітаризації в умовах тривалого збройного конфлікту,

уточнено структурні параметри національної воєнної економіки та деталізовано системні виклики, які впливають на забезпечення економічної стійкості держави.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані при формуванні стратегій економічної безпеки, розробленні державних програм модернізації оборонної промисловості, удосконаленні фінансового планування у сфері національної безпеки, а також у процесі адаптації економічної політики України до стандартів НАТО та ЄС.

Ключові слова: мілітаризація економіки, оборонно-промисловий комплекс, воєнна економіка, державне оборонне замовлення, економічна безпека, фінансові обмеження, стратегічна модернізація.

Prints V.A.

MILITARIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: CHALLENGES AND LIMITATIONS

Purpose. The aim of the article is to identify the specifics of the militarization of the national economy of Ukraine in wartime and to analyse its main challenges and limitations for ensuring the economic stability of the state.

Methodology of research. The theoretical and methodological basis of the study is a combination of general scientific and special methods, which allowed to reveal the specifics of the militarization of the national economy of Ukraine on the basis of a systematic approach. Methods of analysis and synthesis were used to study macroeconomic indicators of the militarization of the economy and identify the main challenges. Methods of logical generalization and abstraction were used to formulate conclusions and identify key trends in the militarization processes. The institutional method made it possible to argue the need for institutional reforms to ensure the sustainable development of the militarized economy. Content analysis of scientific sources and statistical reports was used to develop the empirical base.

Findings. The content of the modern militarization of the Ukrainian economy was revealed as a multidimensional process that encompasses not only defence financing, but also the reformatting of the production structure, labour market, and state policy. An unprecedented increase in military spending (up to 36–39% of GDP), the intensification of the defence-industrial complex, and the increase in state defence orders were established. A number of critical limitations were identified – deindustrialization, import dependence, fiscal overstrain, personnel shortage, and institutional imbalances.

Originality. For the first time, based on a comprehensive approach, macroeconomic indicators of militarization in conditions of a protracted armed conflict were systematized, the structural parameters of the national military economy were clarified, and systemic challenges that affect ensuring the economic stability of the state were detailed.

Practical value. The obtained results can be used in the formation of economic security strategies, the development of state programs for the modernization of the defence industry, the improvement of financial planning in the field of national security, as well as in the process of adapting Ukraine's economic policy to NATO and EU standards.

Key words: militarization of the economy, defence-industrial complex, military economy, state defence order, economic security, fiscal constraints, strategic modernization.

Дата надходження рукопису: 12.05.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 10.06.2025

Дата публікації: 30.06.2025